

S Ö Y L E V

Sami N. ÖZERDİM

Gazi M. Kemal Atatürk: **SÖYLEV**. Kısaltarak basıma hazırlayan: Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. İstanbul 1978 Çağdaş Yayınları. 430 s. 50 lira. «Tarih-Anı-Gezi-Olay dizisi : 19»

Türkiye devletinin kuruluş savaşımını anlatan **NUTUK**, 1927'den bu yana çeşitli basımlarla sunulmuştur. 1927'de Vesikalar'ı içeren ek'iyile birlikte, iki cilt; 1934'te üç cilt; 1938'de Vesikalar'sız tek cilt; 1950'den bu yana yine üç cilt; Türk Dil Kurumu'nun 1963'ten beri yaptığı basım (**SÖYLEV**) iki cilt; Kültür Bakanlığı'nın «1000 Temel Eser» dizisinde 1973, 1975'te iki cilt; 1963'te İngilizce basımının Türkiye'de yinelenmesi; ayrıca Ahmet Köklügiller'in Milliyet Çocuk Yayınları arasında çıkan çocuklar için kısaltılmışı. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1950'den bu yana yaptığı basım 14 baskıya, T.D.K.'nunki ise 6 baskıya ulaştı. Köklügiller'in kısaltılmış basımı iki kez basıldı. Hepsini toplarsak 1927'den bu yana 26 kez basılmış oluyor. Baskı sayılarını (ilki dışında) bilmiyoruz. 1927 baskısı 100.000'dir; aynı yıl yapılan lüks baskılar bunun içinde midir, bunu da saptayamadık. 1927'den beri aşağı yukarı iki yılda bir yeni

baskısı yapılan **NUTUK**'un gereğince okunmadığından yakınılmaktadır. Nitekim, yukarıda bibliyografik künyesini verdiğimiz yeni basımda, Prof. Velidedeoğlu da özdeş yakınma içindedir.

Doğan Hızlan'ın, **SÖYLEV**'in bu yeni basımı nedeniyle **Cumhuriyet** gazetesinin 23 Mayıs 1977 günlü sayısında Prof. Velidedeoğlu ile yaptığı konuşmada, Profesör'ün, «Atatürk ideolojisinin ne olduğunu aydın geçinen çok kişi bilmiyor. Bu ideoloji **Söylev**'in içinde vardır» sözleri ilginçtir. Hazırladığı bu yeni basımın önsözünde, daha acı bir gözlemi dile getirmektedir: «Bu büyük yapıtı hiç okumamış üniversite öğretim üyelerine bile rastlayıp şaşkınlık ve üzüntü içinde kaldığım olmuştur» (s.9).

Şu halde, 26 baskısı yapılmış olan **NUTUK**'u kimler okumaktadır? Bunun ayrıca araştırılması gerekir. Bugünkü genç kuşağın, **NUTUK**'u okumadığı, okumaya gerek duymadığı -acı da olsa- gerçektir. Prof. Velidedeoğlu, sözü geçen konuşmada, **NUTUK**'un, dili ve bugün için güncelliği kalmamış ayrıntıları yüzünden genç kuşaklara ulaşamadığını belirttikten sonra diyor ki: «Bu noktada boşluk bulan gençler yabancı ideolojiler konusunda eline geçen kitapları okudukları halde Atatürk'ün düşüncelerini kaynağında, yani doğrudan doğruya **Söylev**'i okumak suretiyle öğrenemiyorlardı.»

Gerçekten, **NUTUK**'un dili oldukça eski, ağızdalıdır. Ancak, bugün eski yazınımızda meraklı gençler Arap harflerini de, Osmanlıca'yı da öğrenme olanağını bulabiliyorlar. On beş yıldır Türk Dil Kurumu'nun altı kez bastırıldığı **SÖYLEV**'in dili ise tümüyle arı bir dildir. Bize öyle geliyor ki, kendilerinde hiçbir zaman suç bulmak istemediğimiz genç okuyucular, **NUTUK**'a karşı merak duymamaktadır. Gençliğe yapılan «telkin»ler de Atatürk'e karşı olan sevgisizliği sürekli canlı tutmaktadır.

Ayrıntılara gelince... Fransızca basımında, örneğin, Nurettin Paşa bölümünün çıkarıldığı bilinir. Nitekim, Prof. Velidedeoğlu da, hazırladığı bu yeni basımda Nurettin Paşa'yla ilgili sayfaları çıkarmıştır. Burada, bir başka sorun ortaya çıkıyor. Kimileri için, **NUTUK** bir bütündür, kısaltılamaz. Kimileri ise, **NUTUK**'tan parçalar alınarak ayrı basımlar biçiminde yayılması ile, yapıta bu yolda ilgi uyandırılacağı kanısındadır.

O halde, **NUTUK** için çeşitli basımlar düşünülebilir. Nitekim, 1927, 1934, 1950- basımları Vesikalar (Belgeler)'i da içeriyor. Buna

karşılık 1938, T.D.K. basımları belgeleri almıyor. **NUTUK**'u popüler bir tarih kitabı okur gibi okuyup geçecekler için başka; belgelerinde inceleyip daha derinlemesine okumak isteyenler için ise başka basımlar yapılmış sayılabilir. Kısaltmaların da yararı vardır; çocuklara seslenen basımların da...

NUTUK'u bir belge olarak ele alan, inceleyerek okuyan kişiler için henüz yeterli basımlar yoktur. (1929-1934 yıllarında yapılmış olan Rusça basımı gösterebileceğimiz tek örnektir). Ekim 1977'de Ankara'da düzenlenmiş olan sempozyum; **Türk Dili** dergisinin Kasım 1977 sayısı, **Cumhuriyet** gazetesinin ek'i (15 Ekim 1977), başka dergi ve gazetelerde çıkan yazılar, **NUTUK**'u -çok geç de olsa- güncel duruma getirmiştir. Prof. Velidedeoğlu'nun hazırladığı yeni basımı da, 50. yılın bir ürünü sayıyoruz.

Bu başlangıçların ya da muştucuların özlenen geliştirilmiş basımlara yol açacağını umalım. 1934, 1938 basımlarının yetersiz dizinleri dışında, henüz bu büyük kitabın dizinsiz yayımlanmakta olduğunu da anımsatalım.

1927 basımında sadece yıldız ya da paragraf işaretleriyle konu ayrımları yapıldığını görüyoruz. Atatürk, **NUTUK**'u anlatmak için yazmıştır. 1934 basımında, metin iki cilde ayrılmış, yan başlıklarla okunması kolaylaştırılmıştır. Almanca ve Rusça basımlarında ise dizgeli bir biçimde bölümlenmiştir. Prof. Velidedeoğlu'nun bu yeni basımda getirdiği en önemli yenilik, **SÖYLEV**'in, ayrıntılı biçimde bölümlere ayrılmasıdır. Örnek olarak, Birinci Kitap'ın Birinci Bölüm'ü, şu başlıklar altında veriliyor:

Birinci Kitap

Samsun'a Çıkıştan T.B.M.M.'nin
Toplanmasına Değın
Geçen Dönem

(19 Mayıs 1919-22 Nisan 1920)

Birinci Bölüm

İlk Bilgi, İlişki ve Düşünceler

I. 19 Mayıs 1919'da genel durum ve görünüm

1. Yabancı saldırganlıklar ve padişah
2. Yerli Hıristiyan azınlıkların örgütlenmesi

3. Türklerin örgütlenmesi
4. Ulusal varlığa düşman kuruluş ve kişiler
5. Amerikan güdümünü isteyenler
6. Ordunun durumu

II. Genel durumu değerlendirme

1. Türlü öneri ve kararlar
2. Ya bağımsızlık, ya ölüm
3. Kaçınılmaz tarihsel akış ve büyük ulusal giz

Bu basıma bir dizin eklenmemişse de, bu ayrıntılı bölümlenmenin çizelgesi verilmiştir. Böylelikle okuyucu, aradığını kolaylıkla bulacak, kitabı rahatlıkla okuyabilecektir.

Prof. Velidedeoğlu, Nurettin Paşa örneği gibi kimi bölümleri metnin dışında bırakırken, önlemini de almıştır. Bu bakımdan **SÖYLEV**, bütünü yitirmemiş oluyor; çünkü, konu yine verilmekte, ancak, ayrıntıları için T.D.K. basımına bakılması anımsatılmaktadır. Hatta sayfa sayıları da unutulmamıştır. Ancak, arada söyleyelim ki, T.D.K. basımının ilk ve sonraki baskılarında sayfa sayıları değişmiştir. Okuyucu bu açıdan sakıntılı davranmak zordur. Bu tür belge yapıtlarda, sayfa sayılarının değişmesinin sakıncası burada görülüyor. Ne var ki, baskı olanakları buna elvermiyor.

Prof. Velidedeoğlu, dil konusundaki kaygılarını belirttiğinden, T.D.K. basımına geçtikten sonra, kendi tutumunu da açıklıyor. T.D.K.'nin çevirisinden «büyük ölçüde» yararlanmakla birlikte yer yer kendine özgü bir yöntem izlemiştir. Gerektikçe, özdeş Osmanlıca sözcük için, anlamı bozmadan, çeşitli karşılıklar kullanmıştır.

SÖYLEV'de Türkçeleştirmeye giderken, bu işi yürütenlerin (T.D.K. çevirisini beş kişi hazırlamıştır), özellikle kuruluş adlarında duraksadıkları bir gerçektir. Bugün «Kuvayi Milliye»yi genç kuşağa anlatmak için «Ulusal Kuvvetler» demek yeterli olmasa gerektir. T.D.K. çevirisinde, örneğin, metinde: «Reddi İlhak» tamamlaması alınmış, alt notta ise: «Katmayı Önleme» olarak bunun karşılığı verilmiştir. Kimi yerde ise, bunun tersi uygulanmış, metinde: «Milletler Cemiyeti», alt notta ise: «Cemiyeti Akvam» olarak geçmiştir. Bu yöntem doğrudur. Buna karşılık, metinde: «Yüce Halifelik Merkezi», alt notta ise: «Darülhilâfetü'laliye» denildiği de görülüyor. «Kuvayi Milliye» ise, birkaç yerde -belki çeviricilerden bi-

rince- olduğu gibi alınmışsa da, genellikle «Ulusal Kuvvetler» biçiminde karar kılınmıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere, «Kuvayi Milliye» olarak bırakılması yerinde olurdu. Prof. Velidedeoğlu'nun çevirisinde bunların da dikkate alındığı görölüyor; her ne kadar bu basımda da «Ulusal Kuvvetler» terimi yeğlenmişse de...

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun **SÖYLEV** düzenlemesi ve çevirisi büyük bir başarı olduğu denli (kişiliğini düşünerek bu «başarı» sözcüğünü hiç anmamak da gerekirdi; çünkü başarı olacağı doğaldır) büyük bir hizmettir. **NUTUK**'un elli yıl savsakanmış olmasının getirdiği sakıncaları dağıtmak için ilk adımdır. Bu basımın kısa sürede yeni baskılara ulaşmasını, gençliğin bu **unutulmuş kitab'**ı anımsamasına yol açmasını yürekten dileriz.